

Prof. univ. dr. GHEORGHE IANCU

**DREPT CONSTITUȚIONAL
ȘI
INSTITUȚII POLITICE**

Ediție revizuită și completată

La realizarea acestei lucrări au fost avute în vedere reglementările interne, europene și internaționale, în vigoare la 1 septembrie 2015.

Prof. univ. dr. GHEORGHE IANCU

**DREPT CONSTITUȚIONAL
ȘI
INSTITUȚII POLITICE**

Ediție revizuită și completată

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IANCU, GHEORGHE

Drept constituțional și instituții politice / Gheorghe Iancu. - Ed. rev. - București :
Universul Juridic, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-700-5

342.4(498)

342(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

În amintirea Mamei mele

Partea I

DREPT CONSTITUȚIONAL

Titlul I

Statul și dreptul. Dreptul și morala. Statul și politica. Dreptul constituțional și instituția politică

Capitolul I

STATUL ȘI DREPTUL. DREPTUL ȘI MORALA. STATUL ȘI POLITICA

Secțiunea 1 *Statul și dreptul*

Statul este strâns legat de drept. Statul și dreptul **au apărut** în același timp și din aceleași cauze. Statul creează dreptul, iar dreptul delimitează configurația și limitează acțiunile statului. Statul asigură eficiența dreptului și este cea mai importantă instituție politică a societății umane. Ca și dreptul, statul are două **accepțiuni**: una largă (țară), ca sumă a trei elemente (teritoriul, populația și suveranitatea sau puterea) și una restrânsă (juridică), ca formă organizată (instituționalizată) a puterii politice (a poporului). În această accepțiune, așa cum sublinia **Hans Kelsen**, statul poate fi considerat o ordine juridică de constrângere, o putere de comandă și are o voință proprie, distinctă de cea a indivizilor și deasupra lor. Ca urmare, statul exprimă ordinea din natură pe care o apreciază și este produsul istoriei societății umane. Astfel, statul, ca și dreptul, are un **caracter istoric**, motiv pentru care există statul feudal, capitalist, socialist. Structura și funcțiile statului au evoluat, dar esența sa a rămas aceeași – o putere de comandă sau un instrument de organizare a societății umane, ceea ce se exprimă prin drept. Acesta din urmă, la rândul său, are două accepțiuni, și anume una obiectivă și o alta subiectivă.

Dreptul obiectiv reprezintă totalitatea sistematizată a normelor juridice (*jus*). **Dreptul obiectiv pozitiv** reprezintă totalitatea normelor juridice în vigoare. Este interesant că în concepția lui **Kelsen** dreptul obiectiv este un **pleonasm**.

Dreptul subiectiv este posibilitatea unei persoane în temeiul căreia aceasta poate avea o conduită și poate cere celorlalți să i-o respecte, iar în caz contrar, să apeleze la constrângerea statului.

Dreptul obiectiv se sistematizează în **ramuri de drept** care se pot grupa, de la **Ulpian** până în prezent, în două structuri: **dreptul public** (dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul internațional public etc.) și **dreptul privat** (dreptul civil, dreptul familiei, dreptul muncii etc.). **Dreptul public** reprezintă un ansamblu sistematizat de norme juridice care privesc relații sociale ale persoanelor cu statul și colectivitățile publice, în calitatea lor de persoane juridice de drept public. În dreptul public prevalează voința statului și interesul general. **Dreptul privat** reprezintă un ansamblu de norme juridice aplicabile persoanelor fizice și celor juridice și raporturilor juridice dintre ele care se bazează pe egalitatea dintre participanți. Între persoanele juridice se poate enumera și statul, dar nu în calitatea sa de reprezentant al interesului general și purtător al autorității statale. Distincția dintre ele nu trebuie absolutizată. Există chiar **ramuri de graniță**, cum este dreptul mediului.

În sens restrâns, **legea** este unul dintre **izvoarele dreptului**, drept care, la rândul său, este un ansamblu sistematizat de norme juridice (legi și alte acte normative).

Interesant este că **Leon Duguit** nu concepea deosebirea dintre dreptul public și cel privat, întrucât nu ar exista două metode diferite, câte una pentru fiecare în parte, ambele fiind științe sociale. Nici măcar spiritul în care trebuie să fie studiate cele două noțiuni nu poate fi diferit.

Desigur că cele două ramuri trebuie studiate și trebuie să rămână separate pentru a se evita tirania în viața privată și anarhia în viața publică, dar și pentru a nu se realiza confuzia dintre stat, care va dispărea, și societate. Statul dispărând din dreptul public, individul rămâne în fața societății lipsit de garanțiile și mijloacele de acțiune, de apărare, pe care i le pune la dispoziție organizarea statală. Dreptul public permite o alcătuire puternică și ordonată a statului, nu înlătură mișcarea normală prin stagnarea consuetudinară. Libertatea individului este răpită, viața economică și întreprinderea privată sunt gătuite, fără să se mai spună că statul devine o întreprindere industrială. Sunt amestecate sistemele spre cel mai rău. (**F. Larnaude**)

Se observă o **tendință de constituționalizare** a dreptului, ca urmare a supremației Constituției.

Secțiunea a 2-a **Dreptul și morală**

Menirea dreptului este de a asigura armonia vieții sociale fără de care aceasta din urmă nu este posibilă. Datorită acestui fapt dreptul are o serie de **asemănări cu morală** ca formă a conștiinței sociale, asemănări care au avut ca efect o anumită confuzie între normele juridice și regulile morale într-o perioadă a istoriei societății umane. (**Gotfried Wilhelm von Leibniz**, 1646-1716)

Georges Ripert nega chiar autonomia dreptului față de morală, pentru că, în chiar partea sa cea mai tehnică, dreptul rămâne sub semnul regulilor morale. Separația și limitele dintre morală și drept i se par curioase. Nu vede de ce dreptul nu s-ar ocupa de datoriile față de Dumnezeu și de noi înșine, de suflete și de intenții, întrucât dreptul pur înseamnă „amoralismul oficial”, tehnica brută. De altfel, arăta Georges Ripert, nu există nicio diferență de natură sau de scop între regulile morale și cele juridice. Totuși, Ripert consideră că, între ele, există o deosebire, și anume sancțiunea care trebuie să însoțească regula juridică votată de legiuitor.

Dreptul trebuie să aibă la **bază regulile morale** care se cristalizează într-o societate umană, pentru că aceste reguli își au sorgintea în natura de a fi a omului și în trăsătura sa socială. Astfel, diferența dintre bine și rău trebuie să-l călăuzească pe legiuitor în adoptarea normelor de drept. Ca urmare, **dreptul, dar și statul**, își au fundamentul în regulile morale.

Din vechime dreptul și morală au fost considerate **discipline înrudite** și deseori **confundate**. În doctrină s-a arătat că dreptul și morală au **același scop, și anume** de a asigura conviețuirea oamenilor, cu toate că **sfera lor** este diferită. Astfel, regulile morale se ocupă de cele mai diferite domenii ale vieții sociale, pe care fiecare om trebuie să și le impună, în timp ce dreptul cuprinde norme, care trebuie respectate de oameni, iar la nevoie pentru a fi aduse la îndeplinire prin forța coercitivă a statului. Câmpul (**sfera**) **dreptului** rămâne limitat la „foste reguli morale care au fost dotate” cu sancțiunea statală. Ca urmare, toate regulile de conduită neprevăzute cu sancțiune intră în domeniul moralei.

O **deosebire** importantă din drept și morală ar consta în faptul că primul este o **disciplină științifică**, în timp ce morala reprezintă un **ideal**. Astfel, preocuparea **moralei** este **perfecționarea omului**, și nu reglementarea vieții sociale, iar **dreptul, invers**, urmărește **menținerea liniștii și a ordinii** publice și nu intră în conștiința umană. Nu se poate intra pe cale dreptului în conștiința omului.

De asemenea, ceea ce este juridic este posibil să fie imoral și invers, iar ca exemplu poate fi dată răspunderea juridică obiectivă.

Regulile morale pot fi laice, religioase, dominante, burgheze etc., în timp ce normele de drept se pot clasifica într-un alt mod, în parte, deja expus.

Normele de drept fac trimitere la respectarea regulilor morale, **trimiteri** care se găsesc chiar în constituții (spre exemplu, art. 26, art. 30, art. 53 din Constituție). Morala devine, astfel, **factor de influențare a dreptului** și a regulilor sale.

Calea de influențare a dreptului de către morală, consideră **Georges Ripert**, este judecătorul, ca „legiuitor al cazurilor particulare”. În această calitate judecătorul trebuie să asculte de legea morală, iar când legea a ignorat morala, acesta trebuie să o impună. Ca urmare, judecătorul trebuie să asculte numai de morală, fiind opus legii și chiar contractului. În opinia lui Ripert, în acest mod se pun bazele moralei juridice a omului și se sacrifică dreptul față de morală. Se înlocuiește dreptul cu morala, apare imoralitatea sancționabilă și sunt proclamate drepturile imoralității, care sunt considerate izvoare de obligații. De altfel, tot în doctrină se arăta că „dreptul nu mai este o știință, care să nu aibă nevoie de ajutorul altora” (**Leon Michoud**). Într-o **opinie contrară**, **Julien Bonnet** arăta că jurisprudența bazată pe morală dă judecătorului posibilitatea de apreciere a „idealului moral”, dar „În fața acestor acțiuni și formule imprecise, oricine trebuie să admită că, dacă vreodată s-ar impune, s-ar duce de răpă codurile și legile.”

Politica însăși trebuie să fie morală, iar **Alexis de Tocqueville** arăta că regulile morale sunt mai aproape de dreptul natural și acolo unde ele există totul este clar, coordonat, hotărât dinainte, spre deosebire de lumea politică.

Secțiunea a 3-a *Statul și politica*

În opinia lui **Carl Schmitt** există o relație necesară între stat, ca instituție, și politică. În opinia sa, „diferențierea specific politică, constă în diferențierea dintre prieten și dușman”, care nu se poate reduce la nicio altă categorie sau nu se suprapune cu vreo alta. Termenii de dușman și cel de prieten trebuie înțeleși în accepțiunea lor cea mai concretă, cu întreg potențialul semantic care vizează existența. Dușmanul presupune cel puțin posibilitatea reală a unei colectivități luptătoare care înfruntă o comunitate umană asemănătoare. Ca urmare, dușmanul nu este altceva decât dușmanul public, adică cel care se raportează la întregul popor. În acest context, Carl Schmitt consideră că nu ar exista nicio regulă și nicio normă care să permită guvernanților și guvernanților să judece dacă dușmanul desemnat este cel adevărat, fiind suficient ca statul să decidă, în mod suveran, cine este dușmanul real, pentru ca această decizie să fie impusă poporului ca incontestabilă.

Forma cea mai perversă a politicii ajunsă la apogeu, arăta **Carl Schmitt**, este războiul împotriva războiului. În opinia sa, o caracteristică a politicii este tendința permanentă de

suprimare a adversarului (dușmanului), întrucât politica înseamnă conflict. Problema este, ca și în cazul războiului, identificarea corectă a adversarului (dușmanului). Ulterior, această opinie s-a regăsit și la **Hitler**, în **Mein Kampf**.

Chiar dacă **politica** este greu de definit și este multifuncțională niciuna dintre structurile constituționale nu au putut și nu pot fi înțelese, concepute și explicate în afara sferei politicii. Într-o altă viziune, politica include problemele care interesează statul și modul de a fi condus, pentru că **sfera politicii** presupune participarea la soluționarea treburilor statului și determină forma, funcțiile și conținutul activității acestuia. Într-o societate umană sunt foarte mulți oameni care se consideră apolitici, situându-se în afara politicii, pentru că nu i-ar interesa politica, fiind copleșiți de fanfaronadă. **Carl Schmitt** considera că și apolitismul este o politică, dar forma cea mai lașă a politicii, în sensul că cei din categoria lor sunt în fapt ca și predați adevăraților politicieni, adică sunt prizonierii inconștienți ai stăpânilor lumii, bine cuibăriți în sclavia lor, mândri de lanțurile invizibile pe care le poartă. Poate că după ce vor afla ce este cu adevărat politica vor fi în stare să aibă și ei o atitudine ideologică, o apartenență conștientă chiar, părăsindu-și condiția de moluște, de materie flască, gelatinoasă, gata de a primi orice formă, aflată la dispoziția oricui. (**Ion Papuc**)

Forma și conținutul politicii sunt determinate de **starea socială** specifică unui stat și, pe cale de consecință, unul este conținutul politicii într-un stat și altul într-un alt stat. Mai mult, chiar **exigențele politicii** se vor regăsi în stat și în drept, pentru că politica câștigătoare în alegeri se va impune în organizarea și funcționarea statului și în conținutul normelor de drept.